

Közép-európai nemzetiségi körkép

Kiállítás Böhm József gyűjteményéből Győrött

A ma Németországban, egy ideggyógyászati klinika vezetőjeként dolgozó *dr. Böhm József* Erdélyben látta meg a napvilágot. A magyar anya és sváb gyökerű magyar apa gyermeke a Bihar megyei Szalacson, a nagybányai festők művein nevelkedhetett. A család számára fontos volt a kulturális értékek mentése, így az orvos szülők gyakran vásároltak festményeket. Két fiúk ifjú éveikben sportos neveltetést is kaptak. Válogatott asztaliteniszezőként gyakran kijutottak nyugatra, majd 1981-ben kivándoroltak, így gyakrabban látogathatták a képzőművészeti múzeumokat is. Így tudatosult Böhm Józsefben, hogy amit ott-hon és a kelet-közép-európai múzeumokban látott, legalább annyira magasrendű, mint az ami a nagyhírű nyugati intézmények falain lóg. A szülei gyűjteményéből származó, tőlük ajándékba kapott néhány alkotás tovább növelte értékőrzése tudatosságát.

A gyűjtővé érés, az igazi szellemi eltökéltség megszületése 1996-ban ment végbe, a százéves nagybányai művésztelepet bemutató tárlatokhoz köthető. A Magyar Nemzeti Galéria kiállítása mellett nyílt egy kisebb tárlat is Németországban, ahol magángyűjteményekből válogattak. Ő is kölcsönzött néhány alkotást a szülei munkái mellé, s megismerkedett más műgyűjtőkkel. A velük folytatott beszélgetések és viták magukkal ragadták az addig csak félig ismert világba. Nem albumok mellett nevelkedett műélvezők, hanem eredeti alkotások tulajdonosai anekdotáztak, s ez adott valami mást: hiteles hozzáértést, ami mélyebben feltárta a képekben rejtő tartalmakat. A hosszas beszélgetések csiszolták az ízlését, míg idővel kikristályosodott benne egy közép-kelet-európai anyag kialakítását célzó szándék.

Eleinte nagybányai mesterektől válogatott, hiszen a gyűjtés korai időszakában ezen a területen volt megalapozott ismerete. Nem a klasszikus évek alkotásaiból szemezgetett azonban, hanem a neósok avantgárd irányzatoktól beoltott, progresszív képi világú műveikből. *Perlott Csaba Vilmos* és *Ziffer Sándor* a francia fauve-ok és a német expresszionisták hatása alatt megfestett, gazdag színvilágú vásznai a gyűjtemény természetelvű műveit gyarapították. A székely-szász származású *Mattis Teutsch János* lendületes kompozíciói viszont az absztrakt formanyelvet képviselik. *Nagy Albert* – a nagybányai műveltségű *Rudnay Gyula* tanítványa – jelentős alkotásával, a Fiatalssággal van jelen. A több évig Olaszországban élt mester képének értékét növeli az itáliai festészet szuverén szintetizmusa: egyszerre érzékeljük a novecento hűvös klasszicizmusát, a quattrocento portréit és a római freskók hangulatát. *Nagy Imre* 1956-ban készült zsögödi tájképe viszont francia hatásról

Henri Matisse: Kollázs (színes papír, gouache, 21x15 cm, 1927)

Ingo Glass: Hommage a Brancusi et a Vasarely (110x60x35 cm, 2000)

árulkodik: erőteljes, bátran felhordott színek és fények, Nagybányán kapott jellegzetes stílusjegyek jellemzik. Kierlelt kompozíció. A zsidó származású mester, az expresszionista és neoklasszicista jegyeiről ismert *Jándi Dávid* és az avantgárd irányzatok leegyszerűsített formanyelvét használó sváb, *Pittner Olivér* művei is gazdagítják a gyűjteményt.

Böhm József számára rövid idő elteltével Erdély egésze „vadászterületté” vált, így kerültek hozzá több kolozsvári mester, az olasz *Tasso Marchini*, valamint *Fülöp Antal* Andor és *Szolnay Sándor* munkái. Böhm úgy érezte, hogy gyűjteménye akkor lesz teljes és értékes, ha az európai párhuzamokat is áttekinti, ezért német, azaz szász munkákból is válogatott. Ennek érdekében felkereste az erdélyi szászok németországi múzeumát, ahol a félig román származású igazgató, *Marius Joachim Tataru* segítségével megismerkedett az ott őrzött műkincsekkel. Ennek hatására a szász *Hans Eder* korai expresszív munkái és *Walter Widmann* klasszikusabb stílusjegyet magán hordozó képmásának megvásárlásáról döntött. Komoly érdeklődést mutatott a nagy zenei műveltségű szász, *Henrik Neugeboren* (Henri Nouveau) konstruktív kollázsai iránt.

Ez a konstruktivizmus felé történő nyitást is jelentette, de érdeklődése idővel egyre inkább a kortárs művészet irányába terelődött. Ennek egyik fő előmozdítója *Lakner László*val való megismerkedése volt. Őt több ízben meglátogatta a berlini műtermében és vásárolt is a kalligrafikus munkáiból. Ezt követően térképezte fel a volt NDK progresszív festészeti irányzatait. Ekkor ismerte meg *Eberhard Göschel*, *Michael Morgner*, *Hermann Glöckner*, és *Max Uhlig* művészetét. Megvásárolt munkáik képi világa a figuralitás és az absztrakció határán mozog. Az újabb jelentős gyarapodás *Ingo Glass* tanácsa alapján a magyarországi alkotók műveinek beemelése volt. Itt is elsősorban a konstruktív vonal érdekes a gyűjtő számára, például *Bak Imre* geometrikus újabsztrakt és *Mengyán András* matematikai számításokon alapuló művei, de az alkotók sorában fellelhető *Maurer Dóra Kocsis Imre*, *Nádler István*, *Fajó János* neve is. Nyitottságát érzékelteti a közép-európai párhuzamok keresése, így *Milan Dobeš*, *Miloš Urbásek*, *Milan Grygar*, *Jan Kubiček* festményeinek megvásárlása. Mára a volt kelet-német, cseh, szlovák és szász konstruktív mesterek nevei is fellelhetőek a kollekcióban.

Az új irányzatok felvállalása a szobrok felé való nyitást is jelenti. A bányászati születésű, Münchenben élő és Budapesten is lakást fenntartó neves sváb szobrászművész, *Ingo Glass* plasztikai jelentős helyet foglalnak el a gyűjteményben, a gyűjtő háza körül most születő szoborkertben is. A legegyszerűbb síkidomokból és alapszínekkel komponált művek könnyen érvényesülnek kül- és beltéren egyaránt. Egy-egy alkotásának pozitív és negatív idomai is kapcsolatot teremtenek a környezetükkel, éppúgy képesek zárni, mint nyitni. Ez a dialogikus kommunikáció határozza meg monumentalitásukat és térrel való kapcsolatukat.

Az eddigieken túl a gyűjtemény alapköveinek tekinthetők az örmény eredetű, Erdélyben nemrég elhunyt *Jakobovits Miklóstól* és az Erdélyből Budapestre áttelepült *Jovián Györgytől* vásárolt művek, mivel esetükben nemcsak az alkotások, de a gondolatok, a hosszasan beszélgetések is hozzáadtak a gyűjtemény arculatához. Rajtuk kívül *Murádin Jenő* kolozsvári művészettörténész szakértő tanácsai segítettek a műgyűjtőt a döntéseiben.

Összességében nagyívű kétnemzedékes gyűjteményt ismerhetünk meg. A ma Németországban és Budapesten élő idősebb Böhm orvos-házaspár szellemi és anyagi háttere indította el a családi műgyűjtést, amelyben a széles közép-európai és a jelenkori nyitás az ifjabb Böhm doktor fő érdeme. A soknemzetiségű anyag annak az erdélyi fogékonyságnak köszönheti létrejöttét, amely természetesnek élte meg, hogy a művészet közös nyelvét megannyi népcsoport osztja. Ez a családi minta ösztönözte Böhm Józsefet abban is, hogy a kortárs szekciót is közép-európai merítéssel gyarapítsa. Ez a térségünk műgyűjtői között ritka erény vezetett ahhoz, hogy a gyűjteményből már két németországi kiállítás is létrejött (2012-ben katalógus is megjelent), s 2013. április 26-tól *Győrött*, majd *Mosonmagyaróváron*, azt követően 2014-ben a *brüsszeli Magyar Intézetben* és *Passauban* kerül bemutatásra egy-egy válogatás.

Sz. S. Zs.

Mattis Teutsch János: Női akt (olaj, vászon, 46x34 cm, 1929 táján)